

กวีซีไรต์ 2556 - อังคาร จันทาทิพย์ “วรรณกรรมกับการเปิดพื้นที่ให้กับความต่าง”

เมื่อวันที่ 15 มกราคมที่ผ่านมา ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีได้มีการจัดเสวนาวรรณกรรมในหัวข้อเรื่อง “เชื่อมถ้อยร้อยฝันระเบิดพลังสร้างสรรค์ในตัวคุณ” ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้แก่นักศึกษาและสร้างแรงบันดาลใจด้านการสร้างสรรค์ผลงานวรรณกรรมให้แก่ผู้สนใจ ในการเสวนาครั้งนี้ ทางภาควิชาได้เชิญกวีซีไรต์คนล่าสุด คือ อังคาร จันทาทิพย์ ซึ่งเป็นนักเขียนที่ได้รับรางวัลซีไรต์เป็นคนๆ 35 จากผลงานกวีนิพนธ์เรื่อง “หัวใจห้องที่ 5”

นับว่าเป็นการเดินทางเข้าสู่ปัตตานีเป็นครั้งแรกของอังคาร หลังจากที่ได้เสพความเป็นปัตตานีจากสื่อต่างๆ ทั้งข่าว หรืองานวรรณกรรม จึงมีความสนใจเกี่ยวกับจังหวัดเล็กๆ แห่งนี้ไม่น้อย ทั้งความรู้สึกตื่นเต้นและกังวล กระนั้น วิทยุญาณของความ เป็นนักเขียน ความเป็นกวีทำให้เขาพยายามเก็บรายละเอียดตามรายทาง ทั้งวิถีของผู้คน รวมถึงรายละเอียดต่างๆ ที่พบเห็น “ผมเคยเขียนบทกวีเกี่ยวกับภาคใต้มาหลายสำนวนแต่ไม่เคยได้มาสัมผัสจริงๆ อาศัยฟังจากเรื่องเล่า อ่านหนังสือ อ่านข่าว เมื่อเราได้มาเห็นจริง ทุกทีมันมีความน่าสนใจอยู่

แล้ว แต่ยังเป็นพื้นที่ที่อยู่ในความสนใจของเราก็ต้องเก็บรายละเอียดให้ได้มากที่สุด”

ก่อนการก้าวสู่มาเป็นกวีนั้น อังคารเริ่มต้นจากการสนใจสิ่งรอบตัว “ผมเติบโตมาจากวิถีชีวิตของคนอีสาน ที่มีวัฒนธรรมประเพณีแบบอีสาน มีหมอลำ สิ่งหนึ่งคือตอนเด็กๆ ผมชอบฟังนิทานพื้นบ้านที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง ซึ่งมันก็มีความน่าสนใจในรูปแบบของมัน เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของความเป็นท้องถิ่น ซึ่งผมก็ว่ามันเป็นวรรณกรรมรูปแบบหนึ่งเช่นเดียวกัน การฟังเรื่องเล่าเนี่ย มันทำให้เราอยากรู้ อะไรมากขึ้น นั่นมันจึงทำให้ผมเริ่มอ่านหนังสือ โดย



เริ่มจากการฝึกบ่อยๆ เหมือนกับการ
คัดลายมือ เริ่มเขียนตั้งแต่เรายังอ่านไม่ออก
ไม่รู้ว่าจะเขียนว่าอะไร ต่อพอฝึกบ่อยๆ เราก็จะ
เริ่มอ่านออก และเวลาเขียนเราก็ต้องคิดด้วย

เฉพาะพวกหนังสือวรรณกรรมเพื่อชีวิต”

ในความคิดเห็นของอังคาร วรรณกรรมแนว
เพื่อชีวิตเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุด ทั้งจากและเรื่อง
เล่าเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมรอบตัว สิ่งที่เราผูกพัน
อยู่ และสิ่งที่มีผลต่อการเขียนของนักเขียนมากที่สุด
คือสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจที่ถูกครอบงำ
ด้วยการเมืองเหล่านี้ที่ล้วนมีผลกระทบต่อผู้คนทั้งใน
ชนบทและในเมือง ตกทอดมาสู่คนรุ่นหลังอาจจะ
เรียกได้ว่างานวรรณกรรมเหล่านี้เป็นเสมือนเครื่อง
บันทึกประวัติศาสตร์อีกประเภทหนึ่งที่ทำให้รู้ว่า
มีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมด้วย เป็นการสะท้อนสังคม
ในยุคสมัยต่างๆ ผ่านแง่มุมของเรื่องเล่า เห็นความ
เหลื่อมล้ำต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม แม้ว่าใน
ปัจจุบันจะเปลี่ยนรูปไปแล้วก็ตาม

ด้านการสร้างสรรค์ผลงานกวีของตัวเองนั้น
อังคารกล่าวว่าตนไม่รู้ว่าจะวรรณกรรมที่ดีเป็นอย่างไร
ต้องเขียนให้แตกต่างจากคนที่เขียนมาก่อนอย่างไร
แต่เมื่ออ่านงานวรรณกรรมมาและเห็นการ
เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมจึงคิดว่าเป็นเรื่องที่นัก
เขียนควรจะนำเสนอเรื่องราวเหล่านั้น

“เพราะว่าภาพเหล่านั้นมันอยู่ในใจ ในความ
รู้สึกของผม จึงเริ่มต้นเขียนจากสิ่งที่รู้สึกกับมันมาก
ที่สุดก่อน กระทั่งผมเข้ามาหาวิทยาลัย แนวการเขียน
ก็เริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม เริ่มเปลี่ยนไปในประเด็นของ

การแสวงหา เป็นการหาคำตอบของชีวิตให้กับ
ช่วงวัยของตัวเอง สิ่งหนึ่งที่มีคนกล่าวว่าเป็น
นักเขียนจะต้องเดินทาง นอกเหนือจากการอ่านแล้ว
ก็ต้องเดินทางเพื่อให้หูตากว้างไกล เก็บข้อมูลมาเป็น
วัตถุดิบด้านการเขียน ช่วงนั้นก็ออกเดินทางไป
ที่ต่างๆ”

อังคารยังกล่าวอีกว่า การอ่านหนังสือทำให้
โลกของคนเราเปิดกว้างขึ้น เมื่ออ่านวรรณกรรมไทย
ก็จะค่อยๆ พัฒนาไปสู่การอ่านวรรณกรรมต่างชาติ
อย่างวรรณกรรมรัสเซีย วรรณกรรมฝรั่งเศส หรือ
เยอรมัน เราก็จะพบว่าวรรณกรรมไทยยังสู้
วรรณกรรมต่างประเทศไม่ได้ โดยเฉพาะแง่มุมของ
การนำเสนอ นำสิ่งเหล่านี้มาถกเถียงกันและหา
แง่มุมของการนำเสนอใหม่ให้แตกต่างไปจากแนวของ
วรรณกรรมเพื่อชีวิตซึ่งมีอิทธิพลต่อเขาเป็นอย่างมาก
ในช่วงปลายทศวรรษ 2530 แต่นั่นก็ถูกมองว่า
เป็นงานที่นำเสนอแบบปัจเจก ซึ่งก็เกิดคำถามว่า
ถ้างานวรรณกรรมเพื่อสะท้อนชีวิตและเรื่องราว
ทางการเมืองแต่ละเลยความเป็นปัจเจกก็ย่อมไม่ใช่
เรื่องที่ดี เพราะงานของต่างชาติก็มีความเป็นปัจเจก
ในเรื่องราวของวรรณกรรมเช่นเดียวกัน

อีกสิ่งหนึ่งที่อังคารเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญในการ
สร้างสรรค์งานเขียนคือ การเปิดพื้นที่ให้กับความ
เห็นต่าง ซึ่งพื้นที่ต่างๆ ในตอนนี้เราจะพบว่ามันมี

ความแตกต่างทางความคิด ไม่ใช่เฉพาะในสามจังหวัดชายแดนใต้ แต่รวมไปถึงที่อื่นๆ ด้วย อังคารได้ยกตัวอย่างว่าบทกวี “หัวใจห้องที่ห้า” เป็นเสมือนจิ๊กซอว์ที่ประกอบสร้างจากสิ่งที่แตกต่าง หัวใจสี่ห้องไม่พอที่จะเปิดพื้นที่อีกพื้นที่หนึ่งสำหรับความแตกต่าง และด้วยว่าปัจจุบันโลกเราเป็นโลกที่ไร้พรมแดน ปัญหาต่างๆ ก็กลายเป็นว่าไร้พรมแดนด้วย พรมแดนทางวัฒนธรรมก็ไม่ได้ถูกขีดเส้นไว้เหมือนเมื่อก่อนแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่เกิดขึ้นก้าวข้ามพรมแดนของความเชื่อ พรมแดนของวัฒนธรรมเก่าและใหม่ ที่คนเราจะต้องปรับตัวและปรับเปลี่ยนและจะเกิดความแตกต่างที่หลากหลายขึ้น ซึ่งนักเขียนจะต้องมีหัวใจ มีพื้นที่สำหรับความแตกต่างที่เปลี่ยนแปลงเหล่านี้ด้วย

อังคารได้แนะนำและกล่าวถึงวิธีการเขียนบทกวีของตนว่า “เริ่มจากการฝึกบ่อยๆ เหมือนกับการคัดลายมือ เริ่มเขียนตั้งแต่เรายังอ่านไม่ออก ไม่รู้ว่า

เขียนว่าอะไร ต่อพอฟึกบ่อยๆ เราก็จะเริ่มอ่านออก และเวลาเขียนเราก็ต้องคิดด้วย ไม่ใช่เขียนแล้วไม่คิด เพราะไม่เช่นนั้นเราก็จะไม่รู้ว่าเราเขียนอะไร นวนิยาย เรื่องสั้น ไม่ใช่ว่าเขียนมาโดยไม่ได้คิด แต่ต้องมีประเด็น อย่างผมเขียนบทกวีผมก็ใช้รูปแบบกาพย์ กลอน หรือฉันทลักษณ์ที่มีอยู่มาใช้ และหยิบประเด็นที่น่าสนใจมาเขียน แต่บทกวีมันจะต้องกับนวนิยาย หรือเรื่องสั้น ในขั้นต้นของการเขียนเราต้องเตรียมภาพขณะที่จะปรุงแต่งรสชาติของบทกวีเราให้ดี ภาพขณะในนั้นก็คือรูปแบบ ซึ่งเราก็ต้องดูว่าประเด็นนี้เราจะนำเสนอในรูปแบบใดให้มีความน่าสนใจ บทกวีเป็นวรรณกรรมที่คงความสมดุล ใช้คำน้อย แต่คงความรู้สึกนึกคิด ดังนั้นคำทุกคำจะต้องมีความหมาย ถ้าหากเราเตรียมทุกสิ่งทุกอย่างไม่ดี ถึงแม้ว่าจะมีประเด็นดีและกลอนพาเราให้เขียนจบก็ตาม แต่เนื้อหานั้นก็ไม่สามารถพาผู้อ่านไปยังจุดหมายปลายทางได้ พุดง่ายๆ คือรูปแบบกับเนื้อหาจะต้องไปด้วยกัน ลองไปดูนวนิยายที่ดี เรื่องสั้นที่ดี และบทกวีที่ดี จะพบว่างานเหล่านี้ล้วนมีรูปแบบที่สอดคล้องกับเนื้อหาอยู่แล้ว แล้วงานที่เป็นความคิดมากเกินไป ขาดความสะเทือนใจ ขาดบรรยากาศ ขาดการคัดกรองภาษาในเชิงพรรณนา ก็ทำให้งานวรรณกรรมเหล่านี้ไม่มีแรงโน้มน้าวใจให้คนอ่านมันผ่านไปได้ ขณะเดียวกัน งานที่ใช้รูปแบบที่ดี กลวิธีที่ดี แต่ถ้าเนื้อหาหรือประเด็นไม่ดีก็ไม่ช่วยให้ผู้อ่านกระจ่างในเรื่องที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อได้”

ในงานเสวนาครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้ร่วมตั้งคำถามด้วยเช่นกัน ซึ่งมีคำถามที่น่าสนใจหลายประเด็นที่อังคารได้เลือกตอบไปทั้งในเรื่องของการอ่านและการเขียน





“การเขียนนั้นเราต้องฝึก ถ้าฝึกเยอะๆ ต่อไปเราก็เขียนได้เองโดยธรรมชาติ และการเขียนของเราจะมีพัฒนาการขึ้นมาเองเพราะการคิด การใช้คำของเราที่ไม่ได้ย่ำอยู่ที่เดิม ซึ่งถามว่าเราเขียนบทกวีง่าย ๆ เดิมๆ ได้ไหม ก็ได้ แต่มันจะเป็นบทกวีที่เขมามาก การถ่ายทอดความคิดผ่านบทกวีก็ต้องมีชั้นเชิงเพื่อให้ผู้อ่านอ่านแล้วคิดตาม ซึ่งจะต้องผ่านการควบแน่นอย่างฝืนเนี้ย กว่าฝืนจะตกก็ต้องผ่านวันที่ร้อนมากๆ แล้วฝืนก็ค่อยตกลงมา คือขั้นตอนของการเป็นกวีหรือการเขียนวรรณกรรมนั้นมันมาจากการฝึกฝืน เขียนแล้วเขียนอีก ซัดฆ่าแล้วซัดฆ่าอีก อันที่เราพยายามสื่อสารมันได้ไม่เต็มทีนั้น เราต้องกลับมาเขียนมันใหม่ระลอกทำอย่างนี้มากเข้าๆ ขั้นตอนของการเขียนงานขึ้นไปมันก็จะง่ายขึ้น เราต้องเริ่มจากความยากก่อน แล้วต่อไปอะไรๆ ก็จะง่ายขึ้นเอง และความสมดุลของเรื่องนั้นอยู่ที่ความตั้งใจแรกว่าเราอยากนำเสนอเรื่องอะไรมากกว่า”

“อีกอย่าง การฟังเรื่องเล่าที่หลากหลาย คือในพื้นที่ต่างๆ ก็จะมีเรื่องเล่าที่แตกต่างกันออกไป ในเรื่องเล่าก็จะมีมุมมองทั้งเก่าและใหม่อยู่เยอะมาก เราสามารถหยิบเรื่องเล่ามาเขียนเป็นงานวรรณกรรมได้ งานเขียนบางอย่างก็เอาจากงานวิชาการ แต่มันก็จะเป็นข้อมูลที่มีน้ำหนัก ดั่งนั้น เราก็จะต้องมีวิธีการที่จะนำงานวิชาการนั้นมาย่อเพื่อลดความกระด้างลง แต่เราจะเอามาเขียนเป็นบทกวีอย่างไรซึ่งนั่นก็คือเราก็ต้องมีการใช้ภาษา การใช้สัญลักษณ์ในการเขียนมันขึ้นมาเพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านได้เข้าใจในวรรณกรรมนั้นๆ” อังคารได้กล่าวทิ้งท้ายในเรื่องของการเขียนไว้อย่างน่าสนใจว่า “การคิดให้เป็นระบบคือการฝึกคิดให้เสร็จเป็นเรื่องๆ ซึ่งจะช่วยให้เราเขียนเรื่องต่างๆ ได้ง่ายขึ้น และที่สำคัญจะต้องมีใจรักในสิ่งที่ทำนั้นด้วย”

ด้าน รศ.ดร.ปริศวรร ยิ้มเสน คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กล่าวว่า อังคารจันทาทิพย์ เป็นกวีรุ่นใหม่ของไทยที่ให้ความสนใจกับปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในผลงานหลายเล่มด้วยกัน การได้มาเยือนปัตตานีจึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่จะทำให้กวีได้มีมุมมองต่อวัฒนธรรมชายแดนใต้ที่กว้างและลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยทางคณะมนุษยศาสตร์ซึ่งมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสังคม บางครั้งก็จำเป็นต้องรับฟังข้อคิดเห็นและสะท้อนความรู้สึกจากกวีหรือนักเขียนเช่นเดียวกัน